

УДК 811.111'35

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-1-28>**Олена КАЛІНЮК,***orcid.org/0000-0002-4955-8019*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

(Одеса, Україна) *helena_kalinyuk@ukr.net***Неля СТЕПАНЮК,***orcid.org/0000-0002-7418-1735*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

(Одеса, Україна) *stepanyuknelly@gmail.com*

ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі роману Френка Герберта “Dune”)

У статті розглянуто способи утворення нових слів (неологізмів) у науково-фантастичному художньому тексті. Визначено моделі утворення неологізмів в романі та їх роль і функціонування в романі. Розглянуто неологізми як один з головних факторів, що відображає створення ірреального світу у науковій фантастиці. Тема є актуальною, яку варто досліджувати, пізнаючи нові аспекти формотворення та взаємовпливу.

У статті визначено поняття неологізм як нове слово, яке може з'явитися в будь-якій сфері життя людини, особливо в тих сферах, де люди висловлюють своє ставлення до інших та навколишнього світу, самих себе і того, що їх безпосередньо оточує у матеріальному світі. Усі неологізми у романі, відповідно тому, що вони позначають, були розподілені на декілька тематичних груп: одяг мешканців, домівки/пристрої, зброя та прилади, транспорт. Основна маса нових лексичних одиниць у романі утворюється за допомогою словотворчих засобів, а саме афіксації, словоскладання, скорочення тощо. Розвиток мови обумовлюється в значній мірі розвитком її словотворчої системи, становленням нових словотворчих моделей слів, зміною існуючих, збільшенням або зменшенням їх продуктивності й багатьма іншими факторами словотворчого процесу.

Було визначено, що поява нового слова є результатом синергії двох різних тенденцій – тенденції розвитку мови та тенденції її збереження. Це обумовлено тим, що в мові існує сильна тенденція зберігатись у стані комунікативної придатності. Але для того, щоб більш адекватно відобразити, відтворити й закріпити нові ідеї й поняття, мова взагалі, а особливо лексика, змушені перебудовуватись, диференціюватись, створювати нові одиниці. Також поява нового слова диктується й прагматичними потребами. Відправник повідомлення (автор науково-фантастичного тексту) вибирає з наявного лексичного складу те, що найкращим способом відображає його думки та почуття. Якщо в лексичній відправника такого слова немає, він видозмінює стару й створює нову лексичну одиницю.

У статті стверджено, що наукова фантастика зображує людське майбутнє, фантастичний, ірреальний світ, послуговуючись очікуваними успіхами науки і техніки та використовує науку як знаряддя перебудови світу та відтворення «реальної нереальності». Тобто у реальному світі такого ще не існує, але, згідно відкритих уже законів, цілком може існувати. Поява нових слів у романі свідчить про розширення картини світу письменника та зміну реальності у науково-фантастичному художньому тексті.

Ключові слова: наукова фантастика, неологізм, неологія, словотворення, словоскладання, афіксація, префіксація, суфіксація, запозичення.

Olena KALINYUK,

orcid.org/0000-0002-4955-8019

Candidate of Philological Sciences,

Associate professor at the Department of English Lexicology and Stylistics

Odesa National I.I. Mechnikov University

(Odesa, Ukraine) helena_kalinyuk@ukr.net

Nelia STEPANYUK,

orcid.org/0000-0002-7418-1735

Candidate of Philological Sciences,

Associate professor at the Department of English Lexicology and Stylistics

Odesa National I.I. Mechnikov University

(Odesa, Ukraine) stepanyuknelly@gmail.com

FUNCTIONING OF NEOLOGISMS IN SCIENCE FICTION (based on the material of Frank Herbert's novel "Dune")

The article presents ways of forming new words (neologisms) in science fiction. Models of formation of neologisms in the novel and their role and functioning in the novel are determined. Neologisms are considered as one of the main factors that show the creation of an unreal world in science fiction. The topic is relevant, which is worth exploring, learning new aspects of formation and mutual influence.

The article defines the concept of a neologism as a new word that can appear in any sphere of human life, especially in those spheres where people express their attitude towards others and the surrounding world, themselves and the things that surround them in the material world. All neologisms in the novel, according to what they denote, were divided into several thematic groups: clothing of residents, homes/appliances, weapons and devices, transport. The main group of new lexical units in the novel is formed with the help of word-forming patterns, namely affixation, compounding, shortening, etc. The development of a language is determined to a large extent by the development of its word-forming system, the formation of new word-forming models of words, the change of existing ones, an increase or decrease in their productivity, and many other factors of the word-forming process.

It was determined that the emergence of a new word is the result of the synergy of two different trends – the trend of language development and the trend of its preservation. This is due to the fact that the language has a strong tendency to remain in a state of communicative suitability. But in order to more adequately reflect, reproduce and consolidate new ideas and concepts, language in general, and vocabulary in particular, are forced to rebuild, differentiate and create new units. The appearance of a new word is also dictated by pragmatic needs. The sender of the message (the author of the science fiction text) chooses from the available vocabulary what best reflects his thoughts and feelings. If there is no such word in the sender's vocabulary, he modifies the old one and creates a new lexical unit.

The article asserts that science fiction depicts the human future, a fantastic, unreal world, using expected advances in science and technology and using science as a tool to rebuild the world and reproduce "real unreality." That is, in the real world, such a thing does not yet exist, but, according to already discovered laws, it may well exist. The appearance of new words in the novel testifies to the expansion of the writer's picture of the world and the change of reality in the science fiction text.

Key words: *science fiction, neologism, neology, word formation, word formation patterns, affixation, prefixation, suffixation, borrowing.*

Постановка проблеми. Розвиток мови обумовлюється в значній мірі розвитком її словотворчої системи, становленням нових словотворчих моделей слів, зміною існуючих, збільшенням або зменшенням їх продуктивності (Жлуктенко, 1983: 65) й багатьма іншими факторами словотворчого процесу.

Створення нових слів здійснюється, перш за все, як віддзеркалення у мові потреб суспільства у вислові нових понять, які постійно виникають в результаті розвитку науки, техніки, суспільних відносин тощо. Встановлення тенденцій розвитку словотворчих процесів у мові, удосконалення теорії й практики лексикографії – завжди

були найголовнішими проблемами лексикології (Головко, 2009: 205).

Великий потік нових слів та необхідність їхнього опису обумовило створення особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізми (Жлуктенко, 1983: 22). Звичайно ж основним джерелом нових слів є засоби масової інформації, техніка, наука, економіка, мода, література тощо. Виходячи з цього обраний нами матеріал для дослідження – це література, а саме наукова фантастика. Незважаючи на стрімкий розвиток суспільства, література завжди залишиться головним фактором духовного й культурного життя мовленнєвого колективу, який формує його свідомість, мораль

та духовні цінності. Художня проза розглядає практично всі сторони суспільного життя людей: ділову, фінансову, культурну, соціальну тощо.

Аналіз досліджень. Неологізми (гр. *neos* «новий», *logos* «слово») – слова, значення слів або словосполучень, які нещодавно з'явилися в мові та позначають щось нове: раніше невідоме поняття, предмет, галузь науки, професію, але утворено з уживанням наявних словотворчих засобів. Поняття неологізму мінливе й відносне: неологізмом слово залишається до тих пір, доки мовець відчуває у ньому новизну. Виникнення неологізмів спричинене потребою давати назви новим предметам, явищам, поняттям, які постають унаслідок безперервного розвитку науки, економіки, техніки, культури, в результаті розширення й поглиблення зв'язків з іншими народами та державами. Проблема виникнення та використання нових слів завжди цікавила лінгвістів, особливо у час неперервного розвитку науки та техніки. У тепершній час дослідження проблематики залишається актуальним для таких вчених як Ю. О. Жлуктенко, І. В. Андрусак, О. М. Головки, Ю. А. Зацний, О. О. Федоренко, К. В. Ковтун, А. Е. Левицький, О. Д. Остафійчук. У загальному плані в неології за останній час фокусується увага на функціонально-прагматичному аспекті нових слів та значень, та на соціолінгвістичних факторах, що сприяють їхньої появи. Встановлюється певний зв'язок між прагматикою й активними процесами номінації. Англійський вокабуляр продовжує обновлятися й поповнюватися новими одиницями. За деякими даними, у середньому за рік в англійській мові з'являється близько 800 нових слів – це більше, ніж у багатьох інших мовах світу. Серед перших робіт, які фіксували нові слова в англійській мові були: словник нових слів П. Берга, який містив слова с початку 30-х років до 1953 р.; словник М. Рейфера, який реєструє близько 4500 новоутворень з 30-х років до 1955 р., а в останні десятиріччя 20 століття було видано два словника Барнхарта. Вони фіксують приблизно 10000 нових слів й значень за період 1963–1980 рр.

Про велику кількість неологізмів в сучасній англійській мові свідчить той факт, що такі словники як *Longman Dictionary of Contemporary English*, *Oxford Advanced Learners Dictionary*, *Webster's Collegiate Dictionary* фіксують тисячі неологізмів. Отже, цілком зрозуміло, що при перекладі неологізмів можуть виникнути труднощі. Це поповнення словникового складу йде не тільки за рахунок запозичень різного роду, але й за рахунок «внутрішніх ресурсів» мовної системи – словотворчих проце-

сів і переосмислення вже існуючих значень (вторинної номінації). Щоб зберігатися у стані комунікативної придатності, мова повинна постійно перебудовуватися й розвиватися, не гублячи при цьому своєрідності системи (Зацний, 2009: 191).

Поява нового слова є результатом синергії двох різних тенденцій – тенденції розвитку мови та тенденції її збереження. Це обумовлено тим, що «в мові існує сильна тенденція зберігатися у стані комунікативної придатності» (Левицький, 2005: 19). Але для того, щоб більш адекватно відобразити, відтворити й закріпити нові ідеї й поняття, мова взагалі, а особливо лексика, змушені перебудовуватися, диференціюватися, створювати нові одиниці. Також поява нового слова диктується й прагматичними потребами. Відправник повідомлення вибирає з наявного лексичного репертуару те, що найкращим способом відображає його думки та почуття. Якщо в лексиці відправника такого слова немає, він видозмінює стару й створює нову лексичну одиницю. Як справедливо відмічає Г. Бреклі, нові лексичні одиниці створюються у процесі мови як здійснення мовцем певного комунікативного наміру, а не як одиниці, які завчасно плануються мовцем для розширення та поповнення лексики мови (Андрусак, 2010: 20).

Наукова фантастика зображує людське майбутнє, послуговуючись очікуваними успіхами науки і техніки, матеріалізує різноманітні філософські теорії. Прогресивні письменники вбачають у фантастиці гнучкий інструмент критики, проте, здебільшого, це – естетичний прийом, завдяки якому письменник висвітлює найболючіші проблеми сучасності. Таким чином, фантастика, з одного боку, слугує своєрідним засобом, щоб представити узвичаєну проблему в незвичайному ракурсі, а з іншого – використовуючи багатющий досвід авантюрної літератури, пригодницьких жанрів, обґрунтовуючи неймовірні речі наукою майбутнього, фантастика поживає ці глибокі роздуми, надає їх до широкого читачького загалу. До того ж вона стимулює обмежену, заземлену уяву людини в її прагненні осягти безмежний простір навколо неї.

Провідна ідея цього напрямку – наука як знаряддя перебудови світу, відтворення «реальної нереальності», тобто такого, що ще не існує, але, згідно відкритих уже законів, цілком може існувати. Також до головної ідеї цього жанру можна віднести спробу пророкування майбутнього. Деякі критики засуджують цей «успіх» пророкування. Але більшість авторів не мають такої мети, вони використовують майбутнє як відкрити структуру для їх тем.

Поява наукової фантастики була викликана промисловою революцією в ХІХ столітті. Спочатку наукова фантастика була жанром літератури, що описує досягнення науки й техніки, перспективи їхнього розвитку тощо. Часто описувався (як правило, у вигляді утопії) світ майбутнього. Класичним прикладом такого типу фантастики є твори Жуля Верна.

Пізніше розвиток техніки став розглядатися в негативному світлі (антиутопія). В якості прикладів можна навести твори «Машина часу» Герберта Уеллса чи «451° за Фаренгейтом» Рея Бредбері. Антиутопія розглядає негативні наслідки не тільки технічного прогресу. В ХХ столітті з'явилася також соціальна фантастика, що описує майбутні зміни не техніки, а суспільства. Найвідоміший приклад – антиутопія «1984» Джорджа Оруелла. Наукова фантастика має ряд напрямків, а саме: альтернативна фантастика, соціальна фантастика, військова наукова фантастика, апокаліптична та пост апокаліптична фантастика (замальовується життя після кінця світу, прихід інопланетян, які знищили Землю; вторгнення демонів або темних сил; вибух ядерних бомб по всій Землі тощо), ксенофантастика (описує життя інопланетян із психологією й структурою суспільства, зовсім відмінної від людської), кіберпанк (в основу полягає глобальна комп'ютеризація та її наслідки).

Але є багато робіт, які не входять до вищезазначених напрямів. Вони описують більш звичайні історії в футуристичному або технологічному світі. Цей напрям отримав назву космічна опера, до якої можна віднести «Зоряні війни», «Стар трек» тощо.

Мета дослідження. Головною метою цієї роботи є дослідити нові лексичні одиниці – неологізми – в науково-фантастичному романі Френка Герберта «Dune», продемонструвати активні процеси сучасного словотворення, розподілити їх на групи, визначити їх спосіб утворення та походження. Основна маса нових лексичних одиниць утворюється за допомогою словотворчих засобів, а саме афіксації, словоскладанню, скороченні тощо. Тому завданнями нашого дослідження є: проаналізувати види неологізмів; з'ясувати способи утворення нових лексичних одиниць; проаналізувати роль неологізмів в науково-фантастичному тексті.

Виклад основного матеріалу. Роман «Dune» видатного американського письменника Френка Герберта вважається найкращим та найпопулярнішим науково-фантастичним романом, який коли-небудь був написаний. У 1966 році роман отримав винагороду Х'юго, що є найпрестижнішою премією за науково-фантастичний твір, а також за романом було знято фільм Девідом Лінчем. Роман

«Dune» також є одним з найперших філософських романів наукової фантастики та ще він вважається першим екологічним науково-фантастичним романом. Френк Герберт популяризував екологію та деякі її поняття, яскраво передав зміст планетарного розуміння у своїх творах.

Усі неологізми у романі, відповідно тому, що вони позначають, можливо розділити на декілька тематичних груп: одяг мешканців Дюни, домівки/пристрої, зброя та прилади, транспорт.

При описі одягу героїв роману були зареєстровані наступні лексеми-неологізми: *stillsuit, aba, jubba cloak, catchpocket*.

Для того, щоб переносити важкі умови планети-пустелі, мешканці використовували спеціальний одяг, який називався *stillsuit* – дистикомб.

A stillsuit is a full body suit worn in the open desert of the planet Arrakis that was designed to preserve the body's moisture. It consisted of various layers that would firstly absorb the body's moisture through sweating and urination, and then filter the impurities so that drinkable water would be circulated to catchpockets. The individual could then drink the reclaimed water from a tube attached to the neck. (Herbert, 2005: 476).

Цей одяг вкриває все тіло, включаючи шию та зап'ястя. Для рук використовувалися рукавиці. Для обличчя жителі Дюни використовують спеціальні маски, які зберігають вологу. Завдяки цьому одягу жителі планети могли спокійно перебувати у пустелі досить тривалий час. Планетолог цієї планети так описав цей одяг: *It's basically a micro-sandwich – a high-efficiency filter and heat-exchange system. The skin-contact layer's porous...* (Herbert, 2005: 98)

Щодо лексичного аналізу цього неологізма, то можливо сказати, що він був створен завдяки словоскладанню. Цей спосіб утворення нових слів може бути переданий формулою «основа + основа», в результаті чого утворюється складне слово. Це досить поширений спосіб утворення нових слів в англійській мові. Лексема *stillsuit* напевно утворена за моделлю: Adj+N=N, де *still* (спокійний, нерухомий, тихий) + *suit* (костюм).

Також жінки в романі носили *aba* – верхня одяг без рукавів, яка нагадувала мішок з прорізами для голови та рук. У вебстерському словнику неологізмів дається таке визначення цієї лексеми: *1) a loose sleeveless outer garment worn as traditional dress by men in the Middle East 2) a fabric woven from the hair of camels or goats* (Merriam-Webster, 2004: 58). Автор запозичив цю лексичну одиницю з арабської мови, а саме із сучасного терміну – *Abaya* – це мусульманська жіноча одяг.

Також на спецодяг люди могли накидати плащі, які називались *Jubba cloak*, це ще одна лексема неологізм. *Jubba Cloak: the all-purpose cloak (it can beset to reflect or admit radiant heat, converts to a hammock or shelter) commonly worn over a stillsuit on Arrakis* (Herbert, 2005: 469).

Прикладом словоскладання також є лексема *catchpocket* – водяня кишеня. Цей елемент одягу використовувався разом із спеціальною одежею, *stillsuit*, він фільтрував та зберігав воду. *Catchpocket: any stillsuit pocket where filtered water is caught and stored* (Herbert, 2005: 464).

Щодо лексичного аналізу, то ця лексична одиниця утворена за схемою: N + N = N, де *catch* (як іменник – ловля, захоплення) + *pocket* (кишеня) = *catchpocket*. В результаті цього перетворення маємо нову лексему – неологізм, якому автор надав нового значення – водяня кишеня.

За способом словоскладання також утворений неологізм *stilltent* (*still* + *tent*), який у перекладі є диститент, та який використовувався жителями планети для сну у пустелі. Його особливість полягає у тому, що він може накопичувати вологу, яка є дуже цінною речовиною у пустелі.

A stilltent was basically a tent used to sleep in the deep desert of Arrakis. It was usually placed under a layer of sand. The tissue was airtight, so the humidity created inside could be kept and gathered, like a stillsuit or a wind-trap did. This equipment was fundamental in traveling and surviving on Arrakis (Herbert, 2005: 477).

Ще одним прикладом цього типу словотворення – словоскладання – буде також лексема *filmbook* (*film* + *book*). На планеті Аракіс воно означало портативний дивайс, який використовувався у певний період тренувань. *A Filmbook is an apparatus that was used mainly for training. It consisted of a shigawire imprint, and carried a mnemonic pulse* (Herbert, 2005: 35).

Прототипом цього дивайсу є підручник, однак, Герберт представив його майбутню версію. Це ще раз свідчить про те, що усі нові поняття базуються на вже знайомому і в цьому бачимо прояв антропоцентричної функції художнього тексту.

Досить цікаві лексичні одиниці автор використав для опису транспорту, яким користувалися герої роману для міжпланетної та внутрішньопланетної подорожі, а також для військових цілей. Одним з таких космічних кораблів є так званий *Ornithopters* (*ornithopter*), або як його ще називають у романі – *thopters*:

Ornithopter (commonly: 'thopter): any aircraft capable of sustained wing-beat flight in the manner of birds (Herbert, 2005: 472).

Це був найменший корабель, який вмщував 6 пасажирів, 9 – якщо задні сидіння були зняті.

Лексема утворена за принципом словоскладання: *ornith-* + *-pter* (as in *helicopter*). *Ornith-* походить від латинського *ornith-*, *ornis* і означає *nmax*. Звідси й властивості корабля маневрувати наче птах.

Також серед назв летаючих засобів у романі були використані наступні неологізми, які також були утворені за допомогою моделі словоскладання: *carryall*, *heighliner*. Лексична одиниця (*heighliner*) не зареєстрована в жодному із словників. Але можливо ствердити, що Френк Герберт знову звернувся до словоскладання. До слова *liner* (лайнер, багатомісний пасажирський літак) було додано іменник *height* (висота, вершина), але для більш гарного звучання літера *-t-* відпала і, як наслідок, з'явився неологізм *heighliner*.

Також одним з найбільших кораблів був *frigate* (вартовий корабель, фрегат). *Frigate: largest spaceship that can be grounded on a planet and taken off in one piece*. (Herbert, 466) Однак, автор дещо змінив функції та розмір цього корабля. Оскільки згідно словнику, *frigate* – *a small fast ship in the navy that travels with other ships in order to protect them*. Можна зробити висновок, що автор роману розширив значення лексеми, перетворив її з морської одиниці на космічну. Щодо походження, то лексема запозичена з італійської мови – *freghata*.

Серед зареєстрованих у романі неологізмів є велика кількість, які входять до лексики тематичної групи «зброя, інструменти та прилади».

Неологізм – *crysknife* (*крісніж*) називає один з популярних видів зброї для жителів планети-пустелі. Відомо, що в Малайзії існує церемоніальний кинджал, який називається *Krys* і він має хвилясте лезо. Отже, Френк Герберт запозичив цю лексичну одиницю, дещо змінивши його на *crys* й додавши іменник *knife*, тобто знов використовуючи словоскладання, як модель утворення неологізму.

Також автор описав ще один вид ножа – *kindjal* – *double bladed short sword (or long knife) with about 20 centimeters of slightly curved blade* (Herbert, 2005: 469). Ця лексична одиниця запозичена з арабської мови та означає кинджал, однак, воно пишеться як «*Khinjar*». Термін «*kindjal*» використовується в індійській культурі й означає вид короткого меча.

Неологізм *lasgun* у романі це вид зброї, який випромінює постійну лазерну енергію, а якщо точніше, то *Lasgun: continuous-wave laser projector. Its use as a weapon is limited in a field-generator-shield culture because of the explosive pyrotechnics (technically, subatomic fusion) created when its beam intersects a shield* (Herbert, 2005: 470). Ця зброя мала зазвичай форму пістолета. Він випроміню-

вав прямі лазерні промені, але можна було змінювати ширину та відстань променя. Його джерелом живлення був картридж, який змінювався після його вичерпання. Ця зброя широко використовується в армії на планеті Аракіс. Однак, коли з'явилися захисні поля, то ласгани перестали використовувати, тому що при взаємодії захисного поля та промені відбувався великий вибух. Щодо лексичного утворення, то можливо припустити, що лексема утворена внаслідок злиття двох коренів слова: *laser* + *gun*.

У романі є безліч приладів, які використовують герої роману за своїми потребами. Так, наприклад, для того, щоб викликати піщаного хробака в пустелі, люди використовували прилад, який називався *thumper* (*тампер*). *Thumper: short stake with spring-driven clapper at one end. The purpose: to be driven into the sand and set «thumping» to summon shai-hulud. (sandworm).* (Herbert, 2005: 477). Цей прилад був створений за принципом барабану, стукотів з невеликим інтервалом оскільки хробаки були чутливі до будь-якого звуку.

Дана лексична одиниця є прикладом афіксального словотворення, а саме суфіксального способу, де завдяки суфіксу *-er* та моделі *V+er* був створен неологізм *thumper: thump (стукати, бити) + er*.

Неологізм *hunter-seeker* (*мисливець-шукач*) утворен за принципом словоскладання, але самі основи утворені за принципом найпродуктивнішої афіксальної моделі словоутворення: *V+er*. *Hunter-seeker* – цей прилад запрограмований на вбивство своєї цілі. Він представляв собою голку, на кінчику якої була отрута. Ось як описує автор: *From behind the headboard slipped a tiny hunter-seeker no more than five centimeters long. Paul recognized it at once—a common assassination weapon that every child of royal blood learned about at an early age. It was a ravening sliver of metal guided by some near-by hand and eye. It could burrow into moving flesh and chew its way up nerve channels to the nearest vital organ...* (Herbert, 2005: 59).

Також до суфіксального утворення неологізму можна віднести лексеми *Harvester* або *Harvester factory* (збиральна машина спайсу): *a large (often 120 meters by 40 meters) spice mining machine commonly employed on rich, uncontaminated melange blows. (Often called a «crawler» because of buglike body on independent tracks)* (Herbert, 2005: 468). Ці машини супроводжувалися кораблями (*spotter*), які у будь-який момент могли забрати ці машини з шахт по видобутку спайсу, оскільки вібрація, яку визивали ці машини, викликала піщаних хробаків. Ця лексична одиниця утворена суфіксальним шляхом, а саме додатком суфіксу *-er* до іменника *harvest*. Вперше

слово *harvester* було вживане у 1875 році. Взагалі слово *harvest* походить від староанглійського *hærfest*, що означає осінь (*autumn*) (Merriam-Webster, 2004: 786).

У романі зареєстровані неологізми, які утворені за допомогою префіксального способу творення. Так, наприклад, коли Пол та Джесіка заблукали у пустелі, то вони використовували спеціальний компас для того, щоб знайти правильний шлях – *paracompass*. *Paracompass: any compass that determines direction by local magnetic anomaly; used where relevant charts are available and where a planet's total magnetic field is unstable or subject to masking by severe magnetic storms* (Herbert, 2005: 472).

Лексема утворена завдяки додаванню префікса *para-* до основного іменника *compass*.

За таким же принципом утворен неологізм *metaglass* – метаскло. *Metaglass: glass grown as a high-temperature gas infusion in sheets of jasmium quartz. Noted for extreme tensile strength (about 450,000 kilos per square centimeter at two centimeters' thickness) and capacity as a selective radiation filter* (Herbert, 2005: 471). Префікс *meta-* у даному випадку означає: – перевтілення.

Неологізм *pentashield* був створений згідно префіксального способу творення слів. Жителі планети використовували захисні енергетичні щити (*shield*). Для меншої території використовувалися *pentashield* – пентащит. *Pentashield: a five-layer shield-generator field suitable for small areas* (Herbert, 2005: 472). Префікс *penta-*, що перекладається як п'яти-, пента-, використовується здебільшого з іменниками, прикметниками та прислівниками.

Окрім словоскладання, суфіксального та префіксального способів творення нових слів, у тексті роману були зареєстровані неологізми скорочення. Скорочення – це наочний приклад, який відображає тенденцію до раціоналізації мови, до економії мовленнєвих зусиль. Незважаючи на те, що скорочення складають лише незначний відсоток від загальної кількості неологізмів у романі, вони теж представлені у тексті.

Скорочення *B.G.* у романі це від *Bene Gesserit*, так називалась спеціальна школа для жінок, в якій їх навчали фізичним та розумовим здібностям.

Bene Gesserit: the ancient school of mental and physical training established primarily for female students after the Butlerian Jihad destroyed the so-called «thinking machines» and robots (Herbert, 2005: 463).

... *She dropped the stem into the water, looked at Paul. His eyes studied the room with a searching intensity that she recognized—the B.G. Way...* (Herbert, 2005: 66).

Однак, *B.G.* також використовувалось з датами, й у такому випадку воно означало систему дат в Імперії.

Ще одним прикладом скорочення є *СНОАМ* – це організація, яка контролювалась Імперією, *Great Houses* та школою *Bene Gesserit*. *СНОАМ* – це акронім від *Combine Honnete Ober Advancer Mercantiles*. «*СНОАМ controls the spice*» *Paul said*. «*And Arrakis with its spice is our avenue into СНОАМ*» *the Duke said*. «*There's more to СНОАМ than melange*» (*Herbert, 2005: 37*).

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо стверджувати, що у романі були використані різні способи утворення оригінальних та неповторних авторських лексичних одиниць – неологізмів, серед яких словоскладення, афіксація, запозичення. Цей факт можна пояснити тим, що неологізми повинні бути зрозумілими для читача, тому вони й утворені завдяки вже відомих способів словотворення. Поява нових слів у романі свідчить про розширення картини світу письменника та зміну реальності у науково-фантастичному художньому тексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусак І. В. Спосіб життя та дозвілля: фрагмент концептуального аналізу англійських неологізмів кінця ХХ століття. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки»: збірник наукових праць*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2010. С. 18–26.
2. Головка О. М. Неологізми і процеси розвитку мови. *Нова філологія: збірник наукових праць*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2009. № 33. С. 203–207.
3. Жлуктенко Ю. А., Березинский В. А. Англійські неологізми. Київ: Наукова думка. 1983. 154 с.
4. Зацний Ю. А., Федоренко О. О. Демографічні неологізми англійської мови. *Вісник Запорізького державного університету. Серія «Філологічні науки»: збірник наукових статей*. Запоріжжя: ЗДУ. 2005. С. 56–63.
5. Левицький А. Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. № 3. С. 16–21.
6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К. 2006. 712 с.
7. Остафійчук О.Д. Неологізми англійської мови в сучасному суспільстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70). № 3. Ч. 1. 2020. С. 156–160.
8. Green J. *Dictionary of New Words*. Bloomsbury Publishing Plc. 1993. 353 с.
9. Hornby A.S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English*. Oxford University Press. 1977. 1054 с.
10. *Longman Dictionary of Contemporary English*. 5th Edition. Pearson Longman. 2009. 2224 p.
11. *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*. 11th Edition. Merriam-Webster Inc. 2004. 1623 p.
12. Herbert F. *Dune*. New York: Ace. 2005. 504 p.

REFERENCES

1. Andrusiak I. V. (2010) Sposib zhyttia ta dozvillia: frahment kontseptualnoho analizu anhliiskykh neolohizmiv kintsia KhKh stolittia. [Lifestyle and leisure: a fragment of the conceptual analysis of English neologisms of the late 20th century] *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. «Filolohichni nauky»: zbirnyk naukovykh prats. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet. – Bulletin of Zaporizhzhia National University. Series "Philological sciences": a collection of scientific works. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University. 18–26. [in Ukrainian].*
2. Holovko O. M. (2009) Neolohizmy i protsesy rozvytku movy. [Neologisms and processes of language development]. *Nova filolohiia: zbirnyk naukovykh prats. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet. – New philology: a collection of scientific papers. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, № 33. 203–207. [in Ukrainian].*
3. Zhluktenko Yu. A., Berezynskyi V. A. (1983) Anhliiski neolohizmy [English neologisms]. *Kyiv : Scientific thought. 154 p. [in Ukrainian].*
4. Zatsnyi Yu. A., Fedorenko O. O. (2005) Demohrafichni neolohizmy anhliiskoi movy [Demographic neologisms of the English language]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnogo universytetu. Serii «Filolohichni nauky»: zbirnyk naukovykh statei. Zaporizhzhia: ZDU. – Bulletin of Zaporizhzhia State University. Series "Philological sciences": a collection of scientific articles. Zaporizhzhia: ZSU. 56–63. [in Ukrainian].*
5. Levytskyi A. E. (2005) Aktualni problemy rozvytku neolohii (na materialii suchasnoi anhliiskoi movy) [Actual problems of the development of neology (based on the material of the modern English language)]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu imeni I. Franka. – Gazette of Zhytomyr state I. Franko University. № 3. 16–21. [in Ukrainian].*
6. Selivanova O. (2006) Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: a terminological encyclopedia]. *Poltava: Dovkillia-K. [in Ukrainian].*
7. Ostafichuk O.D. (2020) Neolohizmy anhliiskoi movy v suchasnomu suspilstvi [Neologisms of the English language in modern society]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. – Scholarly notes of V.I. Vernadsky Tavri National University. Series: Philology. Social communications. 31(70) № 3. Ch.1. 156–160. [in Ukrainian].*
8. Green J. (1993) *Dictionary of New Words*. Bloomsbury Publishing Plc. 353 p.
9. Hornby A.S. (1977) *Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English*. Oxford University Press. 1054 p.
10. *Longman Dictionary of Contemporary English* (2009) 5th edition. Pearson Longman. 2224 p.
11. *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary* (2004) 11th edition. Merriam-Webster Inc. 1623 p.
12. Herbert F. (2005) *Dune*. New York: Ace. 504 p.